

Резюме

Москалюк О.В. Подолання прогалин у конституційному праві.

У статті здійснено аналіз можливості подолання прогалин в конституційному законодавстві шляхом застосування аналогії закону. Акцентовується увага на тому, що якщо застосування аналогії приводить до збільшення повноважень органів державної влади, то формальною перепорою її застосування є частина друга ст. 19 Конституції України.

Ключові слова: прогалини в конституційному законодавстві, міжгалузєва аналогія, правовий вакуум.

Резюме

Москалюк А.В. Преодоление пробелов в конституционном праве.

В статье осуществлен анализ возможности преодоления пробелов в конституционном законодательстве путем применения аналогии закона. Акцентируется внимание на том, что если применение аналогии приводит к увеличению полномочий органов государственной власти, то формальной преградой ее применения является часть вторая ст. 19 Конституции Украины.

Ключевые слова: пробелы в конституционном законодательстве, межотраслевая аналогия, правовой вакуум.

Summary

Moskalyuk A. Overcoming the legal gaps in the constitutional law.

The article analyzes the possibility of overcoming legal gaps in the constitutional law by applying the analogy of the law. It is emphasized that if the application of analogy leads to an increase in the powers of state authorities, then the formal obstacle to its application is Article 19.2 of the Constitution of Ukraine.

Key words: legal gaps in the constitutional legislation, interbranch analogy, legal vacuum.

УДК 340; 342

І.Ю. ПАНОВА

*Ірина Юрійвна Панова, кандидат юридичних наук,
доцент Київського університету імені Бориса Грінченка*

ПРАВОВИЙ СТАТУС АСОЦІАЦІЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Одним із важливих інститутів місцевого самоврядування є об'єднання органів місцевого самоврядування шляхом утворення їх асоціації. В Україні на загальнодержавному, місцевому рівні вже понад десять років діють такі об'єднання. Завдяки роботі асоціацій органи місцевого самоврядування більш ефективно виконують свої функції та повноваження, тісно взаємодіють з органами державної влади, відстоюють та захищають права місцевого самоврядування, територіальних громад.

Асоціації беруть участь у розробці і реалізації державних програм підтримки місцевого самоврядування в Україні, у розробці і обговоренні проектів законів, що стосуються інтересів місцевого самоврядування. Асоціації також узагальнюють і пропагують кращий досвід організації діяльності місцевого самоврядування, надають методичну, організаційно-технічну допомогу у вирішенні питань місцевого значення¹.

У світлі того, що в даний час у нашій державі проходить реформа децентралізації, яка спрямована, зокрема, і на покращення діяльності органів місцевого самоврядування, дослідження правового статусу асоціацій органів місцевого самоврядування є досить актуальним.

У науковій літературі останніх років немає окремих публікацій, присвячених правовому статусу асоціацій органів місцевого самоврядування. Серед незначної кількості науковців, які проводили дослідження діяльності асоціацій органів місцевого самоврядування в Україні, можна виділити В. Полтавця, І.С. Сало, С. Крушановського, П.М. Любченко, І.І. Бодрову та ін.

Метою даної статті є дослідження правового статусу асоціацій органів місцевого самоврядування, з'ясування повноважень, порядку припинення їх діяльності.

Визначаючи правовий статус асоціацій органів місцевого самоврядування, насамперед слід з'ясувати саме поняття «правовий статус». Так, в юридичній енциклопедії за редакцією Ю.С. Шемшученка термін «правовий статус» визначений як сукупність прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб. Правовий статус юридичних осіб визначається через їх компетенцію, тобто права і обов'язки цих осіб, зафіксовані в чинному законодавстві. Йдеться про державні органи, підприємства, установи та організації. У концентрованому вигляді їх правовий статус відображається у законах, положеннях, статутах та інших нормативно-правових актах про ці органи, підприємства, установи та організації. Від повноти юридичної фіксації повноважень даних юридичних осіб залежить ефективність їхньої діяльності². Вважаємо, що таке визначення можна застосовувати до правового статусу асоціацій органів місцевого самоврядування.

Розкриваючи правовий статус асоціацій, передусім слід зазначити, що правові засади їх організації і діяльності, взаємовідносин з органами державної влади та органами місцевого самоврядування визначаються Конституцією України, Європейською хартією місцевого самоврядування, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», але найбільшою мірою – Законом України «Про асоціації органів місцевого самоврядування»³.

На законодавчому рівні передбачено, що органи місцевого самоврядування можуть створювати асоціації. Так, відповідно до ст. 15 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання. Асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням органів місцевого самоврядування не можуть передаватися владні повноваження органів місцевого самоврядування⁴. Причому членами асоціацій можуть бути сільські, селищні, міські, районні у містах, районні та обласні ради⁵. Тобто, асоціації є окремими утвореннями, які не втручаються в діяльність органів місцевого самоврядування, а лише сприяють їх роботі.

Відповідне право органів місцевого самоврядування створювати асоціації закріплено в міжнародному акті – Європейській хартії місцевого самоврядування (1985 р.), ратифікованій Україною в 1997 році. У ст. 10 Хартії зазначено: 1) органи місцевого самоврядування мають право, здійснюючи свої повноваження, співробітничати та в межах закону створювати консорціуми з іншими органами місцевого самоврядування для виконання завдань, що становлять спільний інтерес; 2) право органів місцевого самоврядування бути членом асоціації з метою захисту і заохочення їхніх спільних інтересів, а також бути членом міжнародної асоціації органів місцевого самоврядування визнається кожною державою; 3) органи місцевого самоврядування мають право на умовах, які можуть бути передбачені законом, співробітничати з органами місцевого самоврядування інших держав⁶.

На нашу думку, важливість створення асоціації органів місцевого самоврядування виникає лише тоді, коли у державі створено реальні умови, за яких забезпечується незалежність органів місцевого самоврядування, можливість територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення.

Не зважаючи на різні економічні, політичні труднощі в нашій державі, на сьогодні законодавство України передбачає можливість створення асоціацій із всеукраїнським та місцевим статусом. Всеукраїнськими, зокрема, є асоціації, що об'єднують більше половини органів місцевого самоврядування відповідних територіальних рівнів. Всеукраїнські асоціації зобов'язані щорічно до 31 грудня подавати інформацію щодо кількості своїх членів до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань. Місцева асоціація може бути створена не менш як трьома органами місцевого самоврядування⁷. Тобто, в Україні можуть створюватися та діяти два види асоціацій – всеукраїнські та місцеві.

В Україні на даний час створено та діють на загальнодержавному рівні: Асоціація міст України, Українська асоціація районних та обласних рад, Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад України. Крім того, діють асоціації органів місцевого самоврядування, що створені на регіональному та місцевому рівнях та об'єднують органи місцевого самоврядування, розташовані в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць або населених пунктів⁸.

Слід зазначити, що асоціації органів місцевого самоврядування в Україні пройшли тривалий шлях розвитку. Перші з них виникли упродовж перших років державної незалежності країни і продовжують свою діяльність донині – з трьох сучасних всеукраїнських асоціацій, дві – Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» (далі – АМУ) та Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Українська асоціація районних та обласних рад» (далі – УАРОР) є майже ровесницями української незалежності. Перша була заснована в 1992 р. під назвою Асоціація Рад народних депутатів міст України базового рівня, друга – в 1991 р. під назвою Асоціація поріднених міст України⁹.

Саме визначення «асоціація органів місцевого самоврядування» можемо зустріти в Законі України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» від 16 квітня 2009 року. Зокрема, ст. 1 вищезазначеного закону визначає, що асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання (далі – асоціації) – добровільні неприбуткові об'єднання, створені органами місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку¹⁰.

Вважаємо, що таке визначення законодавця потрібно уточнити. Зокрема, на нашу думку, асоціації органів місцевого самоврядування слід визначити як добровільні неприбуткові об'єднання, що утворюються органами місцевого самоврядування (сільськими, селищними, міськими, районними у містах, районними та обласними радами) для підвищення ефективності своєї роботи, а також захисту прав та законних інтересів територіальних громад, яким не можуть передаватися владні повноваження органів місцевого самоврядування.

Серед характерних рис і властивостей добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування, на думку І.І. Бодрової, слід відокремити організаційні та функціонально-цільові. До першої групи належать: добровільний характер утворення; складна організаційна природа; базування на членстві публічно-владних органів; організаційна єдність; функціонування на принципах самоорганізації, саморегулювання та самоврядування; некомерційний характер діяльності; наявність статусу юридичної особи. Групу функціонально-цільових рис і властивостей становлять: добровільні об'єднання органів місцевого самоврядування виступають суб'єктами відносин місцевого самоврядування; вони забезпечують реалізацію публічно-правових інте-

ресів територіальних громад; добровільні об'єднання не наділені повноваженнями з вирішення питань місцевого значення і не мають права отримувати їх на делегованих засадах від своїх членів; утворення добровільних об'єднань не тягне будь-яких змін у системі місцевого самоврядування; ці суб'єкти функціонують за дозвільним принципом правового регулювання¹¹.

Вважаємо, що до перелічених рис, які характеризують асоціації органів місцевого самоврядування, слід додати й такі: 1) добровільні об'єднання, створені для забезпечення ефективної діяльності органів місцевого самоврядування; 2) добровільні об'єднання, створені для захисту територіальних громад; 3) добровільні об'єднання, створені для сприяння місцевого та регіонального розвитку; 4) добровільні об'єднання, які утворюються сільськими, селищними, міськими, районними у містах, районними та обласними радами.

Діяльність асоціацій в Україні гарантується державою. У своїй статутній діяльності асоціації не залежні від органів державної влади, не підзвітні їм і не підконтрольні, крім випадків, передбачених законом. З метою узгодження загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів органи державної влади при прийнятті рішень із питань місцевого та регіонального розвитку, а також при визначенні основних напрямів державної політики щодо місцевого самоврядування повинні взаємодіяти з асоціаціями в таких основних формах¹²:

1) участь у консультаціях: а) всеукраїнських асоціацій з Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади; б) місцевих асоціацій та регіональних відділень всеукраїнських асоціацій з місцевими органами виконавчої влади;

2) надання висновків асоціацій до проектів нормативно-правових актів з питань, що стосуються місцевого і регіонального розвитку: а) всеукраїнськими асоціаціями Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, центральним органам виконавчої влади; б) місцевими асоціаціями та регіональними відділеннями всеукраїнських асоціацій місцевим органам виконавчої влади¹³.

Асоціації органів місцевого самоврядування створюються шляхом прийняття рішення про ініціювання створення асоціації сільською, селищною, міською, районною у місті, районною, обласною радою (у цьому рішенні визначаються особи, уповноважені сільською, селищною, міською, районною у місті, районною, обласною радою для участі в установчих зборах (конференції, з'їзді) асоціації, та обсяг їх повноважень). Рішення про створення асоціації приймається на установчих зборах (конференції, з'їзді) асоціації, оформляється протоколом. Далі установчими зборами (конференцією, з'їздом) асоціації затверджується статут асоціації, обираються органи її управління. Потім установчі збори (конференція, з'їзд) асоціації визначають уповноважених осіб на проведення державної реєстрації асоціацій та можуть вирішувати інші питання, пов'язані із створенням асоціації¹⁴.

Після створення асоціації вона підлягає обов'язковій державній реєстрації. Державна реєстрація асоціації органів місцевого самоврядування здійснюється в порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»¹⁵.

Органами управління асоціації є: загальні збори (конференція, з'їзд), виконавчий орган та інші органи, передбачені статутом¹⁶. Наприклад, Статутом Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» ст. 5 передбачено, що органами управління асоціації є: 1) загальні збори уповноважених представників органів місцевого самоврядування – членів асоціації (вищий орган управління асоціації); 2) правління асоціації (голова асоціації, голови палат асоціації, голови регіональних відділень асоціації, виконавчий директор асоціації); 3) президія правління асоціації (голова асоціації, голови палат асоціації, голови комітетів правління асоціації, виконавчий директор асоціації); 4) виконавча дирекція асоціації (виконавчий директор, його заступники та інші працівники, обов'язки яких визначаються у посадових інструкціях); 5) ревізійна комісія асоціації (контрольний орган асоціації)¹⁷.

Зокрема, Статутом асоціації сільських, селищних рад Дрогобицького району Львівської області п. 3.1 визначено, що керівництво діяльністю асоціації здійснюють: загальні збори асоціації (вищий керівний орган асоціації), голова асоціації (здійснює поточне управління асоціацією), рада асоціації (здійснює колегіальне управління справами асоціації у період між загальними зборами асоціації). Пункт 3.5.1 вищезазначеного Статуту передбачає також діяльність при асоціації ревізійної комісії (контрольний орган, який проводить перевірку фінансово-господарської діяльності асоціації)¹⁸.

Отже, як бачимо, в статутах асоціацій органів місцевого самоврядування може визначитися різний склад їх органів управління, що не заборонено законом.

Варто зазначити також, що представництво членів асоціації в її органах управління здійснюють сільський, селищний, міський голова, голова районної у місті, районної, обласної ради або інша особа, уповноважена відповідною радою¹⁹.

На виконання своїх завдань асоціації із всеукраїнським та місцевим статусом здійснюють такі повноваження: 1) об'єднують зусилля органів місцевого самоврядування щодо захисту прав і законних інтересів відповідних територіальних громад, вирішують спільні для територіальних громад проблеми, обмінюються досвідом, створюють умови для більш ефективного здійснення повноважень місцевого самоврядування; 2) розробляють та подають державним органам пропозиції щодо розвитку місцевого самоврядування, які підлягають обов'язковому розгляду у порядку, встановленому законом; 3) надають методичну, правову та інформаційну допомогу органам місцевого самоврядування у здійсненні ними своїх повноважень; 4) сприяють підвищенню ефективності підготовки та перепідготовки посадових осіб місцевого самоврядування, підвищенню їх кваліфікації; 5) узагальнюють та поширюють досвід діяльності органів місцевого самоврядування з питань

соціально-економічного та культурного розвитку; 6) сприяють органам місцевого самоврядування у підготовці проектів їх актів, програм соціально-економічного та культурного розвитку територіальних громад; 7) засновують засоби масової інформації, здійснюють видавничу діяльність; 8) готують пропозиції щодо структури та штату виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у місті, районних та обласних рад, а також умов оплати праці їх працівників; 9) готують пропозиції щодо типових (примірних) статутів територіальних громад, положень про виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у місті рад, органи самоорганізації населення; 10) обстоюють інтереси територіальних громад за зверненням органів місцевого самоврядування, які не є членами асоціації, із суспільно важливих питань; 11) здійснюють інші повноваження (ч. 1 ст. 14 Закону України «Про асоціації органів місцевого самоврядування»)»²⁰.

Причому, крім вищезазначених, всеукраїнські асоціації наділені й такими повноваженнями: 1) беруть участь у роботі консультативно-дорадчого органу з питань місцевого самоврядування при Голові Верховної Ради України; 2) готують висновки до проектів законів України, інших нормативно-правових актів з питань, що стосуються місцевого і регіонального розвитку; 3) готують та подають до Міністерства фінансів України пропозиції до проекту закону про Державний бюджет України в частині, що стосується показників місцевих бюджетів та міжбюджетних трансфертів; 4) беруть участь у розробленні проектів загальнодержавних програм щодо розвитку регіонів, проектів та програм місцевого і регіонального розвитку; 5) представляють і захищають місцеві та регіональні інтереси органів місцевого самоврядування при прийнятті державними органами рішень щодо соціально-економічного та культурного розвитку територій; 6) організовують або беруть участь в організації та проведенні загальнонаціональних конкурсів на кращий проект чи програму місцевого і регіонального розвитку; 7) сприяють методичному забезпеченню навчання депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, спеціалістів, які працюють у системі місцевого самоврядування, та підготовці, перепідготовці і підвищенню кваліфікації службовців органів місцевого самоврядування; 8) готують пропозиції до Положення про атестацію посадових осіб місцевого самоврядування²¹.

Таким чином, асоціації із всеукраїнським та місцевим статусом наділені різноманітними повноваженнями, які в основному спрямовані на покращення роботи органів місцевого самоврядування. Причому закріплені в законодавстві повноваження є невичерпними.

Припинення асоціації здійснюється шляхом її реорганізації (злиття, приєднання, поділу) або ліквідації у порядку, визначеному її статутом, або за рішенням суду. Державна реєстрація припинення асоціації проводиться у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»²².

Отже, асоціації органів місцевого самоврядування створюються органами місцевого самоврядування та спрямовують свою діяльність на покращення життя територіальних громад, сприяють демократизації процесів на місцевому рівні, розвитку місцевого самоврядування в цілому. Проаналізувавши правовий статус таких асоціацій, вважаємо, що він включає, зокрема, їх повноваження, порядок утворення, припинення та окреслений у нормативно-правових актах.

¹ Полтавець В. *Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування як основа міжмуніципального співробітництва* / В. Полтавець // Ефективність державного управління: зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 37. – С. 295.

² Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://leksika.com.ua/10940217/legal/pravoviy_status

³ Любченко П.М. *Муніципальне право України: навч. посіб.* / П.М. Любченко. – Х.: Вид-во «ФІНН», 2012. – С. 240.

⁴ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України (станом на 10 червня 2018 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 24. – Ст. 170.

⁵ Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України (станом на 01 січня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. – № 38. – Ст. 534.

⁶ Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 24. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036

⁷ Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України (станом на 01 січня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. – № 38. – Ст. 534.

⁸ Полтавець В. *Вказана праця.* – С. 296.

⁹ Сало І.С. *Асоціації органів місцевого самоврядування в системі узгодження інтересів на національному, регіональному та локальному рівнях* / І.С. Сало. – К.: НІСД, 2011. – С. 8.

¹⁰ Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України (станом на 01 січня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. – № 38. – Ст. 534.

¹¹ Бодрова І.І. *Добровільні об'єднання органів місцевого самоврядування як специфічний суб'єкт відносин місцевого самоврядування в Україні* / І.І. Бодрова // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2003. – Вип. 5. – С. 45.

¹² Любченко П.М. *Вказана праця.* – С. 244.

¹³ Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України (станом на 01 січня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. – № 38. – Ст. 534.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Статут Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціації міст України»: редакція, схвалена Загальними зборами Асоціацією міст України 23 січня 2016 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2.auc.org.ua/page/statut-vseukrainskoi-asotsiatsii-organiv-mistseвого-samovryaduvannya-asotsiatsii-mist-ukraini>

¹⁸ Статут асоціації сільських, селищних рад Дрогобицького району Львівської області : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assilrad.lviv.ua/statut/>

¹⁹ Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України (станом на 01 січня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. – № 38. – Ст. 534.

²⁰ Там само.

²¹ Там само.

²² Там само.

Резюме

Панова І.Ю. Правовий статус асоціацій органів місцевого самоврядування.

У статті досліджується правовий статус асоціацій органів місцевого самоврядування. Автором окремо розглянуто ознаки та поняття асоціації органів місцевого самоврядування, їх види, повноваження, порядок створення, а також припинення.

Ключові слова: асоціація, місцеве самоврядування, статут, територіальна громада, місцеві ради.

Резюме

Панова І.Ю. Правовой статус ассоциаций органов местного самоуправления.

В статье исследуется правовой статус ассоциаций органов местного самоуправления. Автором отдельно рассмотрены признаки и понятие ассоциации органов местного самоуправления, их виды, полномочия, порядок создания, а также прекращения.

Ключевые слова: ассоциация, местное самоуправление, устав, территориальная община, местные советы.

Summary

Panova I. Legal status of associations of local authorities.

This article explores the legal status of associations of local self-government bodies. The author separately considers the signs and concepts of association of local self-government bodies, their types, powers, procedure for creation, and also termination.

Key words: association, local government, regulations, territorial community, local councils.

УДК 341.1

М.І. СУРЖИНСЬКИЙ

Максим Ігорович Суржинський, кандидат юридичних наук, науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

КАТАЛОГ ДОДАТКОВИХ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (НА ПРИКЛАДІ ЛІСАБОНСЬКОГО ДОГОВОРУ ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН У ДОГОВІР ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ТА ДОГОВІР ПРО ЗАСНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА)

З прийняттям Лісабонського договору, або Договору про внесення змін до Договору про Європейський Союз (далі – ДЄС) та Договору про Європейське Співтовариство (нині Договір про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС))¹ посилюється увага Європейського Союзу до проблем прав і свобод людини. Оновлені Установчі договори ЄС підтвердили свою відданість принципам свободи, демократії, поваги до прав людини та основоположних свобод. Але дослідити у межах однієї статті всі права та свободи громадян ЄС неможливо. Тому автор у цій публікації ставить за мету розглянути додаткові права і свободи громадян ЄС, реалізація яких безпосередньо залежить від громадянства ЄС.

Відповідно до ст. 20 ДФЄС, який регулює підстави і порядок отримання союзного громадянства, громадянами ЄС автоматично визнаються всі особи, що мають громадянство держав-членів: «Кожен, хто має громадянство однієї з держав-членів, є громадянином Союзу. Громадянство Союзу є додатковим до національного громадянства, не замінюючи його». Інакше кажучи, набуваючи громадянство ЄС, громадянин держави-члена цієї міжнародної організації (міждержавного утворення) разом із збереженням прав і обов'язків громадянина своєї держави набуває комплекс додаткових прав і свобод. Так, у ст. 20 ДФЄС закріплено чотири блоки додаткових прав і свобод:

(а) право на вільний рух та проживання в межах території держав-членів;

(б) право обирати та бути обраними на виборах до Європейського Парламенту та на місцевих виборах у своїй державі-члені проживання на таких самих умовах, як і громадяни цієї держави;

(с) право користуватися на території третьої країни, де не представлена держава-член, громадянами якої вони є, захистом дипломатичних представництв і консульств будь-якої держави-члена на тих самих умовах, що й громадяни цієї держави;